RETTENS DOM (Første Afdeling)

9. november 1995 *

I sag T-346/94,

France-aviation, Châteaufort (Frankrig), ved advokat Jean-Claude Cavaillé, Lyon, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Guy Arendt, 62, avenue Guillaume,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved ledende juridisk konsulent Richard Wainwright og Jean-Francis Pasquier, der er udstationeret som national ekspert ved Kommissionen, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: fransk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning REM 4/94 af 18. juli 1994, hvori det i anledning af en anmodning fra Den Franske Republik fastslås, at der ikke i sagsøgerens tilfælde er grundlag for godtgørelse af importafgifter,

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af dommer H. Kirschner som fungerende afdelingsformand og dommerne A. Kalogeropoulos og V. Tiili,

justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 27. september 1995,

afsagt følgende

Dom

Relevante retsregler og faktiske omstændigheder

1 Sagsøgeren, hvis virksomhed i det væsentlige består i at vedligeholde lette fly til civil eller militær brug, har siden 1980 indført flyreservedele til Frankrig. I relation til den fælles toldtarif henhører de indførte varer under forskellige underpositioner

afhængigt af, om de er bestemt til civil brug (fritaget for told) eller militær brug (pålægges told).

2 Der er mellem parterne enighed om, at sagsøgeren ved indførslen af hovedparten af de omhandlede reservedele ikke på forhånd kan afgøre, hvad de skal bruges til, dvs. om de vil blive monteret på civile eller militære maskiner. Sagsøgeren har derfor aldrig med hensyn til de omhandlede reservedele fået eller anmodet om den bevilling, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, i Kommissionens forordning (EØF) nr. 4142/87 af 9. december 1987 om fastsættelse af betingelserne for adgang til toldlempelse ved indførsel af varer, for hvilke der er foreskrevet et særligt anvendelsesformål (EFT L 387, s. 81). En sådan bevilling er en betingelse for, at de af sagsøgeren anvendte reservedele på grund af deres anvendelse til »civile« formål kan indføres toldfrit.

3 De franske toldmyndigheder accepterede derfor i første omgang, at alle de af sagsøgeren indførte reservedele blev angivet som »civile«, uanset hvad de endeligt skulle bruges til, og der blev herefter foretaget en efterfølgende periodisk regulering med hensyn til de reservedele, som blev anvendt til militære formål, og for hvilke der derfor skulle betales told.

4 Det fremgår af sagen, at de franske toldmyndigheder i 1988 meddelte sagsøgeren, at fremgangsmåden med at indføre reservedelene toldfrit og efterfølgende betale den skyldige afgift ikke var tilfredsstillende. Myndighederne henviste til det tilsagn, sagsøgeren havde givet ved årets begyndelse, om at oprette et edb-styret privat toldoplag, således at selskabet, når reservedele forlader dette toldoplag, kan angives til civil eller militær brug. I henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 2503/88 af 25. juli 1988 om toldoplag (EFT L 225, s. 1) er formålet med toldoplag således bl.a. at

hjælpe erhvervsdrivende, der endnu ikke kender den endelige bestemmelse af ikke-fællesskabsvarer, eller som endnu ikke ønsker at give disse varer en sådan bestemmelse.

5 Ved skrivelse af 26. december 1988 anmodede sagsøgeren om bevilling til at oprette et privat toldoplag i selskabets lokaler i lufthavnen. Et år senere havde sagsøgeren endnu ikke fået en sådan bevilling, og de franske toldmyndigheder meddelte ved skrivelse af 28. november 1989, at fremgangsmåden med efterfølgende betaling af told, der var anvendt i de foregående år, fortsat kunne anvendes. Myndighederne tilføjede, at »når henses til de opståede vanskeligheder ... ved oprettelsen af et privat toldoplag, vil der ikke i denne anledning blive pålagt en bøde«.

6 Ved skrivelse af 25. juni 1991 anmodede sagsøgeren på ny det kompetente toldkontor om bevilling til at oprette et privat toldoplag. Ved skrivelse af 2. oktober 1991 henviste direktøren for den regionale toldmyndighed til de foreliggende vanskeligheder, som skyldtes, at reglerne om toldoplag var blevet ændret. Ved skrivelse af 16. april 1992 meddelte direktøren for den regionale toldmyndighed dog sagsøgeren den ønskede bevilling til at drive toldoplag. Efter at sagen var blevet overført til et andet toldkontor, fremsendte direktøren ved skrivelse af 20. oktober 1992 et tillæg til den oprindeligt udstedte bevilling. Toldoplaget begyndte først at fungere fra den 1. januar 1993, og ifølge sagsøgeren skyldes denne forsinkelse den »langsommelige sagsbehandling«, som beskrevet ovenfor.

7 Forinden havde det pågældende toldkontor ved skrivelse af 12. juni 1990 meddelt sagsøgeren, at den særlige toldbehandling, der havde været gældende for selskabet, ikke længere fandt anvendelse fra den 1. juli 1990, idet det ikke havde overholdt forpligtelsen til fra 1990 at etablere det nævnte toldoplag. Sagsøgeren måtte derfor lade samtlige importerede varer overgå til fri omsætning og straks betale tolden for disse, herunder for de reservedele, der senere blev anvendt til civilt formål. Det

anføres i den nævnte skrivelse: »De må herefter efter regnskabsårets udløb indgive ansøgning om godtgørelse af told og afgifter for de flyreservedele, der er blevet anvendt til civilt formål.«

8 Sagsøgeren indgav den første ansøgning om godtgørelse i oktober 1991, og direktøren for den regionale toldmyndighed svarede herefter ved skrivelse af 23. december 1991, at »godtgørelse principielt kan finde sted«, men at der måtte fremsendes visse dokumenter med henblik på, at den kompetente tjenestegren kunne foretage kontrol. Dernæst fremsatte sagsøgeren ved skrivelse af 12. juli 1993 over for toldmyndighederne ansøgning om godtgørelse af de afgifter, selskabet havde betalt for de reservedele, som var indført i 1990, 1991 og 1992, og som efterfølgende var blevet monteret på civile fly. Det beløb, som ønskedes godtgjort, og som først senere blev endeligt opgjort, androg 1 610 338 FF. De franske myndigheder og Kommissionen har hverken anfægtet dette beløb eller den måde, hvorpå det er beregnet.

9 Ved skrivelse af 4. januar 1994 meddelte direction générale des douanes et droits indirects sagsøgeren, at da de omhandlede varer overgik til fri omsætning, havde selskabet ikke den bevilling, som kræves som betingelse for adgang til toldlempelse ved indførsel af varer med et særligt anvendelsesformål, således at den told, selskabet havde betalt, var betalt med rette i henhold til bestemmelserne i forordning nr. 4142/87. Direction générale meddelte endvidere sagsøgeren, at den under hensyn til sagens omstændigheder havde besluttet at forelægge ansøgningen om godtgørelse for Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, jf. artikel 13, stk. 1, i Rådets forordning (EØF) nr. 1430/79 af 2. juli 1979 om godtgørelse af eller fritagelse for import- eller eksportafgifter (EFT L 175, s. 1). Bestemmelsen lyder i den

affattelse, der følger af Rådets forordning (EØF) nr. 3069/86 af 7. oktober 1986 om ændring af forordning nr. 1430/79 (EFT L 286, s. 1) (herefter »artikel 13«), således:

»Godtgørelse af eller fritagelse for importafgifter kan indrømmes, når der foreligger andre særlige forhold end dem, der er omhandlet i afdeling A til D, og der ikke er begået urigtigheder eller åbenlys forsømmelse af den berettigede ...«

10 Ved skrivelse af 4. februar 1994 fremsendte det franske Budgetministerium sagen vedrørende sagsøgeren til Kommissionen i henhold til den procedure, der er fastlagt i Kommissionens forordning (EØF) nr. 2454/93 af 2. juli 1993 om visse gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks (henholdsvis EFT L 253, s. 1, og EFT L 302, s. 1). Bestemmelsen findes i et kapitel omhandlende en række særlige typetilfælde, hvor betingelserne for godtgørelse anses for opfyldt, eller hvor godtgørelse ikke kan ske. Når der foreligger et af disse tilfælde, kan de nationale myndigheder træffe afgørelse om, hvorvidt der skal gives godtgørelse. Når de nationale myndigheder derimod ikke er i stand til at træffe en sådan beslutning, og ansøgningen indeholder begrundelser, der kan gøre en godtgørelse berettiget, skal de forelægge sagen for Kommissionen til afgørelse. De sagsakter, der fremsendes til Kommissionen, skal indeholde alle de oplysninger, som er nødvendige for en fyldestgørende behandling af den forelagte sag.

11 Viser det sig, at de oplysninger, som medlemsstaten har fremsendt, er utilstrækkelige, kan Kommissionen anmode om supplerende oplysninger. Efter at have hørt en ekspertgruppe bestående af repræsentanter for alle medlemsstaterne, forsamlet i Toldfritagelsesudvalget med henblik på at behandle den foreliggende sag, træffer Kommissionen beslutning om, hvorvidt den særlige situation, der er til behandling,

berettiger eller ikke berettiger til at indrømme godtgørelse (artikel 907). Beslutningen meddeles den pågældende medlemsstat, og på grundlag af denne beslutning træffer de nationale myndigheder afgørelse om ansøgningen (artikel 908).

12 Med den franske Budgetministeriums skrivelse af 4. februar 1994 fulgte en sagsfremstilling på to sider, hvori der er en redegørelse for sagsøgerens forhold i perioden 1990-1992, men den toldmæssige ordning, der fandt anvendelse på selskabet før 1990, er ikke beskrevet, ligesom hverken den ændring, der blev pålagt i juli 1990, eller korrespondancen med sagsøgeren fra 1988 til 1992 vedrørende en eventuel godtgørelse og oprettelse af et toldoplag er omtalt. Det fremgår af redegørelsen,

— at selskabet ikke ved varernes ankomst kunne afgøre, om det var reservedele, som skulle monteres på civile eller militære fly, hvorfor selskabet ikke anmodede om at blive omfattet af ordningen med toldlempelse for varer med særligt anvendelsesformål

— at selskabet lod de indførte varer overgå til fri omsætning og i den forbindelse betalte de relevante afgifter, selv om selskabet efter den nævnte ordning kunne have opnået fritagelse herfor

— at selskabet fra 1993 efter råd fra toldmyndighederne har ladet indførte varer oplægge på et toldoplag.

Blandt de regnskabsmæssige og toldmæssige bilag, der er vedlagt den nævnte sagsfremstilling, er en skrivelse af 12. juli 1993 fra sagsøgeren til direction générale des douanes et droits indirects, hvori selskabet omtalte ophøret af den særlige ordning

for toldbehandling, der havde været gældende for selskabet, med virkning fra den 1. juli 1990, oprettelsen af et toldoplag den 1. januar 1993, hvilket var blevet forsinket på grund af ændringer i de gældende bestemmelser, og den bekræftelse, selskabet havde modtaget, på, at det kunne anmode om godtgørelse af de afgifter, der var betalt i 1990, 1991 og 1992.

13 I skrivelsen af 4. februar 1994 foreslog de franske myndigheder, at sagsøgeren blev godtgjort de afgifter, der var betalt på reservedele til »civil« brug. Der henvistes til, at sagsøgeren ikke på forhånd havde kunnet opdele reservedelene, idet de var ens, uanset på hvilken type fly de skulle bruges. Sagsøgeren havde af hensyn til en rationel forretningsgang samlet sine indførsler i stedet for særskilt at indføre reservedele til civile fly. De omhandlede reservedele var blevet behandlet i overensstemmelse med ordningen for varer med særligt anvendelsesformål. De franske myndigheder anførte, at »der ikke i relation til selskabet foreligger nogen urigtigheder eller forsømmelse«.

14 Efter annmodning fra Kommissionen fremsendte ministeriet i maj 1994 endvidere nogle talmæssige oplysninger og en kopi af toldangivelsen.

15 Den 18. juli 1994 vedtog Kommissionen på grundlag af de fremsendte sagsakter og efter høring af den i de relevante bestemmelser omhandlede ekspertgruppe i henhold til artikel 13, stk. 1, beslutning REM 4/94, hvorefter der af følgende grunde ikke i det foreliggende tilfælde skal ske godtgørelse af indførselsafgifterne:

— Sagsøgeren har ikke overholdt nogen af de betingelser, der er fastsat i forordning nr. 4142/87 for adgang til toldlempelse ved indførsel af varer, for hvilke der er foreskrevet er særligt anvendelsesområde, navnlig ikke, at der forinden skal indhentes en skriftlig bevilling, og en sådan bevilling kan ikke have tilbagevirkende gyldighed.

— Den manglende overholdelse af gældende regler udgør ikke et særligt forhold i henhold til artikel 13.

— Der har fundet en lang række indførsler sted, og sagsøgeren har flere gange begået den samme fejl.

— Sagsøgeren har udvist åbenlys forsømmelse.

16 Kommissionen meddelte beslutningen til de franske myndigheder, som ved skrivelse af 13. august 1994 orienterede sagsøgeren herom og om de væsentlige begrundelser, der er anført i beslutningen. Det fremgår af sagsøgerens modtagelsesstempel, at selskabet modtog skrivelsen den 23. august 1994.

Retsforhandlinger

17 Sagsøgeren har herefter ved stævning registreret på Rettens Justitskontor den 18. oktober 1994 anlagt nærværende sag.

18 Den skriftlige forhandling er forløbet forskriftsmæssigt. Efter at have hørt parterne har Retten den 9. marts 1995 besluttet at henvise sagen til Første Afdeling bestående af tre dommere. På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Første Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse. Der er dog truffet visse foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse. Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret Rettens spørgsmål i retsmødet den 27. september 1995. Ved retsmødets afslutning erklærede retsformanden den mundtlige forhandling for afsluttet.

Parternes påstande

19 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Kommissionens beslutning REM 4/94 af 18. juli 1994 rettet til Den Franske Republik, direction générale des douanes et droits indirects, annulleres.

— Det fastslås, at den ansøgning om godtgørelse, sagsøgeren har fremsat gennem direction générale des douanes françaises, i princippet skal imødekommes, idet generaldirektoratet dog skal kontrollere størrelsen af det afgiftsbeløb, der skal tilbagebetales.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

20 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningen

21 Til støtte for annullationspåstanden har sagsøgeren fremført tre anbringender. Sagsøgeren har for det første gjort gældende, at kontradiktionsprincippet er blevet tilsidesat, idet selskabet ikke har fået lejlighed til at fremføre sine argumenter over for

Kommissionen. For det andet har sagsøgeren gjort gældende, at princippet om beskyttelse af den berettigede forventning er blevet tilsidesat, idet der ikke i beslutningen er taget hensyn til den forventning, sagsøgeren kunne have, om, at oplysningerne fra de franske toldmyndigheder om tilbagebetaling af den erlagte told var korrekte. Endelig har sagsøgeren gjort gældende, at begrebet »særlige forhold«, således som det anvendes i artikel 13, er blevet fortolket forkert, idet Kommissionen ikke har undersøgt sagsøgerens forhold på grundlag af alle relevante oplysninger. Retten skal først undersøge anbringendet om tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet.

Anbringendet om tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet

Parternes argumenter

22 Sagsøgeren har anført, at retten til kontradiktion, som er en nødvendig forudsætning for princippet om, at en part skal kunne varetage sine interesser — hvilket er anerkendt som et grundlæggende princip i fællesskabsretten — gælder generelt og indebærer, at adressaterne for offentlige myndigheders afgørelser, hvorved deres interesser påvirkes mærkbart, skal sættes i stand til på hensigtsmæssig måde at fremføre deres synspunkter (Domstolens dom af 23.10.1974, sag 17/74, Transocean Marine Paint mod Kommissionen, Sml. s. 1063, præmis 15, og af 9.11.1983, sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 7). Kontradiktionsprincippet finder ikke blot anvendelse under de administrative procedurer, der kan føre til pålæggelse af sanktioner, men også under procedurer, der på anden måde kan medføre bebyrdende konsekvenser for virksomheder, hvilket er tilfældet i denne sag.

23 Sagsøgeren har henvist til, at selskabet hverken over for ekspertgruppen eller over for Kommissionen har kunnet fremføre sine egne argumenter. Tilsidesættelsen af kontradiktionsprincippet har i det foreliggende tilfælde medført, at Kommissionen har foretaget en forkert vurdering og anvendt forordning nr. 4142/87 på en måde, som ikke svarer til de faktiske forhold. De franske toldmyndigheder har således ikke i de sagsakter, der er fremsendt til Kommissionen, redegjort for den rolle, den selv spillede i forbindelse med de begivenheder, der gik forud for ansøgningen om

godtgørelse. Sagsøgeren har derfor ikke haft mulighed for at fremføre de væsentlige argumenter for dermed over for Kommissionen og ekspertgruppen at varetage sine interesser.

24 Kommissionen, som har anerkendt, at kontradiktionsprincippet er et vigtigt princip, har henvist til Domstolens praksis, hvorefter proceduren for vedtagelse af beslutninger om godtgørelse — som omfatter forskellige led, hvoraf nogle finder sted på nationalt niveau (virksomhedens indgivelse af ansøgningen, toldmyndighedernes indledende undersøgelse), andre på fællesskabsniveau (forelæggelse af ansøgningen for Kommissionen, Toldfritagelsesudvalgets undersøgelse af sagen, høring af en ekspertgruppe, Kommissionens beslutning, meddelelse til den pågældende medlemsstat) — giver de berørte virksomheder de nødvendige retssikkerhedsmæssige garantier (dom af 17.3.1983, sag 294/81, Control Data mod Kommissionen, Sml. s. 911, af 13.11.1984, forenede sager 98/83 og 230/83, Van Gend & Loos mod Kommissionen, Sml. s. 3763, og af 6.7.1993, forenede sager C-121/91 og C-122/91, CT Control (Rotterdam) og JCT Benelux mod Kommissionen, Sml. I, s. 3873, præmis 48).

25 Kommissionen har videre anført, at proceduren er forløbet forskriftsmæssigt, og at sagsøgeren herunder har kunnet fremføre sine argumenter over for de franske myndigheder, som har støttet selskabets ansøgning over for Kommissionen og ekspertgruppen. Når de franske myndigheder ikke har omtalt den rolle, de selv har spillet i denne sag, skyldes det uden tvivl, at de ikke fandt, at der var grund til at nævne dette spørgsmål, enten fordi der ikke på dette punkt var ført tilstrækkeligt bevis, eller fordi spørgsmålet ikke havde betydning for sagens realitet. Endvidere fandt Kommissionen ikke på grundlag af de sagsakter, de nationale myndigheder havde fremsendt, anledning til at anmode om yderligere oplysninger, som under alle omstændigheder ikke kunne have medført, at der var blevet truffet en anden afgørelse.

26 I besvarelse af et spørgsmål fra Retten om den mulige betydning af Domstolens dom af 21. november 1991 (sag C-269/90, Technische Universität München, Sml. I, s. 5469) har Kommissionen anført, at de principper, der er fastslået heri, ikke kan

anvendes i denne sag. Grundene til, at Kommissionen blev forelagt en ansøgning, er forskellige i de to tilfælde: I sag C-269/90 drejede det sig om at henskyde den tekniske undersøgelse af en ansøgning om afgiftsfritagelse til afgørelse på det mest hensigtsmæssige niveau, idet de nationale myndigheder fandt, at Kommissionen bistået af medlemsstaterne var bedre egnet end dem selv til at foretage tekniske sammenligninger og til at undersøge, om der i Fællesskabet fandtes tilsvarende apparater. I det foreliggende tilfælde er sagens udfald og dens betydning for Fællesskabets egne midler afgørende for, på hvilket niveau afgørelsen skal træffes. Kompetencen overgår således til Kommissionen, når det drejer sig om at imødekomme en ansøgning om godtgørelse, mens medlemsstaten selv kan beslutte at afslå godtgørelse. Under alle omstændigheder er de oplysninger, sagsøgeren har fremført til støtte for annullationspåstanden, ikke af en sådan karakter, at sagen ville have fået et andet udfald.

27 I besvarelse af et spørgsmål fra Retten vedrørende ordningen for varer med særligt anvendelsesformål har Kommissionen oplyst, at det er en nødvendig forudsætning for at være omfattet af denne ordning, at der givet en bevilling. Det ligger i sagens natur, at både når der ansøges om bevilling, men navnlig også når varerne angives til fri omsætning, skal den pågældende virksomhed være i stand til at oplyse, om varen opfylder betingelserne for at være omfattet af ordningen med særligt anvendelsesformål. Den eneste retmæssige løsning for sagsøgeren var derfor at give denne oplysning senest ved angivelsen til fri omsætning. Det er dog klart, at såfremt sagsøgeren ikke var i stand til at opdele varerne i varer til civil brug og varer til militær brug på tidspunktet for deres overgang til fri omsætning, havde det ikke noget formål forinden at få en bevilling til at indføre varer med særligt anvendelsesformål. Ifølge Kommissionen kunne sagsøgeren derfor, selv om selskabet ønskede det, hverken have fået en bevilling til at indføre varer med særligt anvendelsesformål eller have udnyttet den herved forbundne fordel.

Rettens bemærkninger

28 Det bemærkes indledningsvis, at i henhold til de ovenfor beskrevne regler omfattede den administrative procedure, der førte frem til vedtagelsen af den anfægtede

beslutning, forskellige led, hvoraf nogle fandt sted på nationalt niveau, idet sagsøgeren til de franske myndigheder indgav ansøgningen om godtgørelse vedlagt dokumentation, mens andre fandt sted på fællesskabsniveau, idet de franske myndigheder undersøgte sagen og fremsendte denne til Kommissionen, som efter udtalelse fra en ekspertgruppe afslog ansøgningen om godtgørelse.

29 Kommissionen har på denne baggrund — med henvisning til de nævnte domme i sagerne Control Data mod Kommissionen, Van Gend & Loos mod Kommissionen og navnlig CT Control (Rotterdam) og JCT Benelux mod Kommissionen — anført, at sagsøgeren har haft lejlighed til at udtale sig, idet selskabet under proceduren har kunnet fremføre sine synspunkter over for de franske myndigheder, og de sagsakter, som disse fremsendte, var til rådighed både for ekspertgruppen og Kommissionen.

30 Det bemærkes i denne forbindelse, at det må sikres, at sagsøgeren faktisk har lejlighed til at udtale sig under en procedure som den, der er tale om i denne sag, først og fremmest i forholdet mellem den pågældende virksomhed og de nationale myndigheder. Forordning nr. 2454/93 indeholder kun bestemmelser om kontakt mellem den pågældende virksomhed og myndighederne eller mellem myndighederne og Kommissionen. Selv om der ikke i forordningen er regler om direkte kontakt mellem Kommissionen og den pågældende virksomhed, indebærer dette ikke nødvendigvis, at det er tilstrækkeligt, at Kommissionen, når den skal tage stilling til en ansøgning om godtgørelse, tager hensyn til de oplysninger, som de nationale myndigheder har fremsendt. Der henvises herved til, at Kommissionen ifølge artikel 905, stk. 2, i forordning nr. 2454/93, kan anmode den pågældende medlemsstat om supplerende oplysninger. Det må derfor undersøges, om Kommissionen i dette tilfælde skulle have anmodet om supplerende oplysninger for at sikre, at sagsøgeren fik lejlighed til at udtale sig, på den måde, at selskabet over for de franske myndigheder fremkom med yderligere forklaringer, som herefter blev fremsendt til Kommissionen.

31 Det må i denne forbindelse understreges, at nærværende sag med hensyn til de faktiske omstændigheder væsentligt adskiller sig fra de sager, der er nævnt i præmis 24 og 29. I den foreliggende sag gør sagsøgeren gældende, at de sagsakter, de franske myndigheder fremsendte, var mangelfulde, men dette blev ikke gjort gældende i de tre nævnte sager. I sagen CT Control (Rotterdam) og JCT Benelux mod Kommissionen havde sagsøgerne erkendt, at alle de argumenter, de kunne gøre gældende, var nævnt i deres ansøgning, og at der ikke var nye oplysninger, de kunne fremføre (dommens præmis 49). I den foreliggende sag har sagsøgeren derimod i forbindelse med de af Retten trufne foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse oplyst, at selskabet ikke var inddraget i sagens oplysning, og at selskabet ikke fik lejlighed til at gennemse sagens akter, før de blev fremsendt til Kommissionen, og faktisk aldrig har gennemset disse.

32 Endvidere bemærkes, at Domstolen i den nævnte dom i sagen Technische Universität München vedrørende fritagelse for told ved indførsel af et videnskabeligt apparat fastslog, at når der er tale om en administrativ procedure, der vedrører komplicerede tekniske vurderinger, tilkommer der Kommissionen et skøn, men når den har et sådant skøn, må der lægges endnu større vægt på overholdelsen af de garantier, som fællesskabsretten giver med hensyn til den administrative sagsbehandling, og disse garantier omfatter bl.a. den pågældendes ret til at fremføre sine synspunkter (præmis 13 og 14). De relevante fællesskabsbestemmelser gav ikke importøren mulighed for at redegøre for sine synspunkter over for Kommissionen, selv om det kunne være hensigtsmæssigt at have oplysninger om det videnskabelige apparats egenskaber og den påtænkte anvendelse, og Domstolen fastslog på denne baggrund, at retten til at blive hørt under en sådan administrativ procedure kun tilgodeses, såfremt den pågældende under proceduren for Kommissionen får lejlighed til selv at tage stilling til og at udtale sig om relevansen af de faktiske omstændigheder samt i givet fald til de for fællesskabsinstitutionen foreliggende dokumenter (præmis 23, 24 og 25).

33 Det må undersøges, om denne udtalelse fra Domstolen også har betydning i relation til en procedure som den, der i dette tilfælde har fundet sted i henhold til artikel 13. Kommissionen har i denne forbindelse med rette anført, at den meget sjæl-

dent foretager »komplicerede tekniske vurderinger«, når den tager stilling til en ansøgning om godtgørelse af told. Retten finder imidlertid, at det ikke er en sags specielt tekniske karakter, som i sig selv medfører, at en part har ret til blive hørt under sagens behandling ved Kommissionen, men derimod det skøn, der på dette område tilkommer Kommissionen.

34 Det bemærkes, at Kommissionen på flere punkter har et skøn i forbindelse med anvendelsen af artikel 13, som af Domstolen er blevet betegnet som en »generel billighedsklausul« (dom af 15.12.1983, sag 283/82, Schoellershammer mod Kommissionen, Sml. s. 4219, præmis 7). Bestemmelsen vedrører for det første »særlige forhold«, hvilket nødvendigvis forudsætter, at Kommissionen blandt en lang række faktiske og retlige omstændigheder tager hensyn til og foretager en afvejning af de omstændigheder, som kan have betydning for dens endelige afgørelse. For det andet skal Kommissionen ikke blot undersøge, om der foreligger en forsømmelse fra den berettigedes side, men også om en eventuel forsømmelse er »åbenlys«. Endelig skal Kommissionen, inden den træffer endelig afgørelse, i henhold til artikel 907 i forordning nr. 2454/93 høre en ekspertgruppe, hvilket indebærer, at den har valget mellem at følge eller ikke følge gruppens udtalelse. Retten finder herefter, at Kommissionen i forbindelse med en procedure i henhold til artikel 13 har et mindst lige så vidtgående skøn, som det var tilfældet i den nævnte dom i sagen Technische Universität München. Det må derfor i forbindelse med sager om godtgørelse af told sikres, at de berørte parter har lejlighed til at udtale sig.

35 Det må i det foreliggende tilfælde fastslås, at de sagsakter, de franske myndigheder har fremsendt til Kommissionen, omfatter en skrivelse af 12. juli 1993 fra sagsøgeren til toldmyndighederne, hvori selskabet omtaler vanskelighederne i forbindelse med etablering af toldoplaget og »bekræftelsen« på en eventuel godtgørelse af told, der var betalt i 1990 og 1992. Korrespondancen mellem sagsøgeren og de franske toldmyndigheder vedrørende disse to spørgsmål findes imidlertid ikke i sagsakterne. Kommissionen har således truffet den anfægtede beslutning på et ufuldstændigt grundlag.

36 Herudover bemærkes, at de franske myndigheder i forbindelse med fremsendelsen af sagen til Kommissionen henstillede, at ansøgningen om godtgørelse blev imødekommet, og henviste til, at der ikke i relation til sagsøgeren forelå nogen »forsømmelse«. Da Kommissionen agtede ikke at følge denne henstilling og afslå ansøgningen om godtgørelse med den begrundelse, at sagsøgeren var ansvarlig for en »åbenlys forsømmelse« — ordet »åbenlys« blev udtrykkeligt tilføjet ved forordning nr. 3069/86 af 7. oktober 1986 — havde den pligt til via de franske myndigheder at høre sagsøgeren. En sådan beslutning om omfanget af en forsømmelse indebar en kompleks retlig vurdering, som kun kunne foretages på grundlag af alle relevante faktiske oplysninger, herunder de afgørelser, de franske myndigheder havde truffet, og de udtalelser, de var fremkommet med i forhold i sagsøgeren. Retten finder, at det i dette tilfælde, hvor Kommissionen lagde til grund, at sagsøgeren havde begået en alvorlig fejl i form af en »åbenlys forsømmelse«, var endnu mere påkrævet at give selskabet lejlighed til at udtale sig over for de nationale myndigheder end i den nævnte sag Technische Universität München, hvor Domstolen fandt, at importøren skulle høres under den procedure, der fandt sted for Kommissionen, selv om der alene var tale om en objektiv teknisk undersøgelse af et videnskabeligt apparat.

37 Endvidere bemærkes, at det er uden betydning, at også det franske medlem af ekspertgruppen — som Kommissionen har fremhævet — inden vedtagelsen af den anfægtede beslutning udtalte sig imod godtgørelse. Det er hverken godtgjort eller gjort gældende, at dette medlem havde kendskab til alle sagens omstændigheder.

38 Den anfægtede beslutning er således blev vedtaget efter en administrativ procedure, hvorunder sagsøgerens ret til at blive hørt er blevet tilsidesat.

39 Med hensyn til Kommissionens anbringende om, at selv om der tages hensyn til de yderligere oplysninger, som sagsøgeren er fremkommet med under sagens behandling for Retten, ændrer dette ikke ved den anfægtede beslutning, bemærkes, at Retten ikke kan tiltræde denne argumentation, hvorved Kommissionen synes at ville gøre gældende, at den foreliggende sagsbehandlingsfejl er uden betydning. Retten kan således ikke træde i stedet for den kompetente forvaltningsmyndighed eller

forudsige det resultat, den kommer til efter en ny administrativ procedure på grundlag af de yderligere oplysninger, som de franske myndigheder og sagsøgeren fremkommer med. Endvidere har den ekspertgruppe, som Kommissionen i henhold til artikel 907 i forordning nr. 2454/93 skal høre inden vedtagelsen af sin beslutning, endnu ikke fået forelagt de yderligere oplysninger og har dermed ikke kunnet udtale sig med fuldt kendskab til sagen.

40 Anbringendet om tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet må herefter tiltrædes. Den anfægtede beslutning må derfor annulleres, uden at det er nødvendigt at tage stilling til de øvrige anbringender, sagsøgeren har fremført.

Påstanden om, at det fastslås, at ansøgningen om godtgørelse skal imødekommes

41 I besvarelse af et spørgsmål fra Retten har sagsøgeren oplyst, at selskabet fastholder denne påstand, selv om den anfægtede beslutning annulleres. Sagsøgeren har anført, at ansøgningen om godtgørelse principalt støttes på, at selskabet havde en berettiget forventning om, at de franske myndigheders oplysninger med hensyn til godtgørelse af den betalte told var korrekte. Alene Retten kan tage stilling til dette retlige spørgsmål, der ligger uden for den normale procedure, som er fastlagt i artikel 905 ff. i forordning nr. 2454/93, og i forhold til sagsøgeren træffe en afgørelse med hensyn til den ønskede godtgørelse, som umiddelbart kan fuldbyrdes.

42 Det er tilstrækkeligt i denne forbindelse at bemærke, at Fællesskabets retsinstanser efter fast retspraksis ikke under et annullationssøgsmål i henhold til EF-traktatens artikel 173 uden at gribe ind i den administrative myndigheds beføjelser kan tilpligte en fællesskabsinstitution at træffe de foranstaltninger, som opfyldelsen af en dom om annullation af en afgørelse indebærer (jf. bl.a. Rettens kendelse af 27.5.1994, sag T-5/94, J. mod Kommissionen, Sml. II, s. 391, præmis 17, og Rettens

dom af 8.11.1990, sag T-73/89, Barbi mod Kommissionen, Sml. II, s. 619, præmis 38). EF-traktatens artikel 176, hvorefter den institution, fra hvilken en annulleret retsakt hidrører, skal gennemføre de nødvendige foranstaltninger, regulerer således udtømmende dette spørgsmål. Det tilføjes, at Kommissionen under alle omstændigheder må genoptage den administrative procedure i dette tilfælde, og det er derfor for tidligt for Retten at tage stilling til anbringendet om tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning.

43 Påstanden om, at det fastslås, at ansøgningen om godtgørelse skal imødekommes, må herefter afvises.

Sagens omkostninger

44 I henhold til artikel 87, stk. 2, første afsnit, i Rettens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen i det væsentlige har tabt sagen, dømmes den til at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Første Afdeling)

1) Kommissionens beslutning REM 4/94 af 18. juli 1994 rettet til Den Franske Republik, direction générale des douanes et droits indirects, annulleres.

2) I øvrigt afvises sagen.

3) Kommissionen betaler sagens omkostninger

Kirschner Kalogeropoulos Tiili

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 9. november 1995.

H. Jung H. Kirschner

Justitssekretær Fungerende afdelingsformand